

כחלה דמו ביחס לשמירת טהרתן, ואסור לגרום טומאה לחלה! (96) (97)

א-1 תנא בברייתא על משנה זאת:

וחלתה, החלה שהופרשה מהעיסה הזאת

[שנולד בה ספק טומאה לאחר הגלגול], הרי על אף שהמשיך ועשאה לעיסה בטהרה, יש לנהוג בה כדין חלה "תלויה" – שלא אוכלין אותה, ולא שורפין אותה, מחמת שספק נטמאה העיסה לפני ההפרשה של החלה.

הכושר. כגון, נטמא הקמח קודם נתינת מים, האם הוא פטור מהפרשת חלה מקרא ד"תתן לו" ולא לאורו. והוציא מדברי התוס' כאן [ד"ה "נולד"] שהעמידו קודם גלגול היינו בהיותו קמח, ועל זה איתא שיעשנו בטומאה מוכח דחייבת. ראה שו"ת שאג"א החדשות [יב] שהאריך להוכיח שבחלה אין דרשא דתתן לו ולא לאורו רק בתרומה. אמנם בריטב"א כאן מפורש לא כך.

97. תוס' [ד"ה נולד] נוקטים שבנולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה, היינו שנולד ספק טומאה הנוהגת אף בחולין, אבל בנולד לה ספק טומאה שלא שייכא בחולין כגון נשען, ודאי שתעשה בטהרה וחלתה נאכלת כיון שעכשיו היא חולין וטהורה לגמרי.

ומקשים הערל"ג והחזו"א [צו ו] דכמו שהוכיח רעק"א [ו א] בנדה שנגעה בחולין טמאתו במעת לעת לגבי טהרות, הוא הדין כאן, הגם שעכשיו הן חולין וטהורין. מכל מקום אם יגעו בתרומה יפסלו שלענין תרומה יש להחזיקם בטומאה אם כן כשיפריש חלתה תהיה טמאה. יתכן לומר שדוקא בגזירת מעת לעת שגדר המעלה בקדשים ביארו תוס' לעיל [ו א ד"ה אבל], דחיישינן טפי לטומאה כיון שרגילות קצת שנעקר הדם קודם הראייה ולפיכך גזרו אף בחולין שנעשו על טהרת הקודש, הוא דאמרינן שבכלל הגזירה אף לטמא משכבה ומושבה כנדה עצמה כלפי תרומה וקדשים, אבל ספק נשען

96. רש"י מבאר, שבנולד לה ספק טומאה אחר גלגול אף שבלאו הכי הכהן לא יוכל לאכלה מכל מקום תעשה בטהרה משום שאסור לטמאותה בידיים דכתיב "ואני נתתי לך את משמרת תרומתי", ודרשינן בבכורות: שתי תרומות במשמע, טהורה ותלויה, ואמר קרא שומרנה. אבל בנולד הספק קודם גלגול אין לאסור משום משמרת כיון שעוד לא חל כלל חיוב חלה. ומשום איסור להפסיד הכהן ליכא, דבלאו הכי אין הכהן יכול לאוכלה. ומבואר, שיש עוד איסור להפסיד הכהן מלבד האיסור משמרת. וראה תוס' הרא"ש [ד"ה תנן] מקור לאיסור זה, דכתיב "ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן הכהן", עשה שינתנו לאהרן בכיהוננו. אלמא אסור לטמאות החולין כדי להפסיד התרומה לכהן. ומוסיף הגראי"ל שליט"א, שגדר האיסור, אם הבעלים נהנה מהפירות בעי שיתן גם לכהן, אבל כשהבעלים גם לא נהנה, דהא יכול לזרוק כל הטבל ליס. אין איסור במה שמפסיד גם לכהן.

הריטב"א נוקט שעד שלא גלגלה, תיעשה בטומאה, ויאפה אותה פחות פחות מכשיעור, ואין לחשוש מה שמפקיע מחיוב חלה, דסוף סוף חלה טמאה היא, ואין מתקיים בה מצות נתינה כראוי, דרחמנא אמר "תתן לו" ולא לאורו. ומבואר בדבריו חידוש, שאם אין מצות נתינה כראוי כשיפריש, מותר להפקיע העיסה מחיוב חלה.

החזו"א בליקוטים זרעים [ג ג] דן האם דין חלה הוא כתרומה לענין שאם לא היה לה שעת

"ספק טומאה מוכחת", אלא גם בספק רחוק אמרו⁽⁹⁸⁾.

שאם תאמר שדוקא בספק "מוכח" [שקול] אמרו כן, נמצא שלא חידש לנו התנא דברייתא דבר. כיון דהתם, בספק שקול, הרי אפילו חולין גרידא, שאינם טבולים לחלה נמי מטמו בטומאת ספק, ונפקא מינה לאדם האוכל חולין בטהרה שאינו אוכלם]. ואם כן, מהו החידוש שאין לאכול את החלה שהופרשה מהעיסה הזאת?

אלא, החידוש הוא, שאפילו במקרה שנטמאת העיסה בספק "נשען" [וכפי שיתבאר], שהוא ספק רחוק ולא שקול, וחומרת טהרה שכזאת נוהגת רק בחלה ולא בחולין, והאנשים האוכלין את מאכלי החולין שלהם בטהרה אין להם להקפיד עליה כיון שהיא ספק טומאה רחוקה ואינו ספק טומאה "מוכחת". ובכל זאת, אם נטמאת עיסת חולין הטבולה לחלה [שעדיין לא הרימו ממנה את החלה] בטומאת ספק "נשען", הרי היא חשובה טמאה [ביחס לחלה שתופרש ממנה, שתהיה החלה שתופרש ממנה תלויה, שאין אוכלין ואין שורפין אותה].

ומבארין מהי טומאת "נשען":

וממשיכה הברייתא: **באיזה ספק** טומאה שאירע בעיסה **אמרו?** והיינו באיזה ספק הוצרכו חכמים להשמיענו שיש לחלה שהופרשה מהעיסה דין "תלויה", שהרי בספק רגיל לא הוצרכו להשמיענו!?

בספק של טומאה הנוהגת רק בחלה ולא בחולין! והוצרכו חכמים להשמיענו שלמרות שהספק אירע בעיסה לפני הפרשת החלה, והעיסה עצמה הרי היא חולין, בכל זאת נטמאת העיסה [מספק] בטומאה הזאת, כיון שהיא "טבולה לחלה"! שכל חולין שיש בהם דין טבל מחמת חיוב הפרשת תרומה או חלה, הרי הם נטמאים בטומאה הנוהגת בתרומה ובחלה.

והוינן בה: **מאי** היא כוונתו של התנא דברייתא ללמדנו כשנקט את הלשון: באיזה ספק אמרו — **בספק "חלה"!**

ומשנינן: אביי ורבא דאמרי תרוייהו: כוונתו של התנא דברייתא להשמיענו — **שלא תאמר** שרק בספק טומאה שיש "הוכחות" לספק הטומאה שנינו את דין החלה התלויה, **כמו** "ספק טומאה מוכחת" של **שני שבילין** [שבאחד מהם יש טומאה, והשני טהור, והלך האדם באחד מהשבילים ואינו יודע אם בטמא או בטהור] שהספק הוא שקול, ולכן טומאתו של האדם היא

98. כן פירש"י. והתוס' [ד"ה שלא] מכריחים לפירש"י דלא מיירי באדם אחד שהספק אם הלך בשביל הטמא או הטהור, דכהאי גונא פשיטא שטהור, שהרי אפילו בב' אנשים שכל אחד הלך בשביל אחר, ובאו לשאול בזה אחר זה, טהורים. אלא על כרחך מיירי בב' אנשים שבאו לשאול בבת אחת. ראה מהרש"א. אך תוס' מפרשים

מבואר ברש"י [ז' א ד"ה טהורין] שאין זה היסט גמור מלבד מה שהוא ספק. אם כן, המעלה בקדשים שגזרו בחולין הטבולין לחלה אינו משום שחיישינן טפי, אלא רק מעלה בקודש שלגביו הוי היסט, ומשום שלגבי חולין לא מיקרי היסט אינן טמאין כלל והיאך יטמאו אחר כך את החלה.

והתנאי: אשה שהיא טבולתיים הרי היא לשה את העיסה הטהורה, וקוצה הימנה חלתה, אך עדיין איננה קוראת לה בשם חלה! כי כל עוד העיסה היא חולין אין טבול יום מטמא אותה, היות וטבול יום, שהוא "שני לטומאה", אינו מטמא חולין, אלא רק פוסל תרומה וחלה.

ולפיכך כשקוראת שם "חלה" לבצק שהפרישה היא מניחתה בכפישה או באנחותא, שהם כלים שטוחים שאין להם בית קיבול, ואינם מקבלים טומאה, ומקפת, מקריבה את הכלי עם החלה אל העיסה [כי מצוה להפריש מן המוקף — הסמוך], ורק אז — קורא[ה] לה שם "חלה", ומאז היא אינה נוגעת בה, כדי שלא תטמאנה! (99)

והא דיכולה טבולת יום לעשות כן — מפני שהוא שלישי! שהרי העיסה היא חולין, וגם אם נאמר שתיטמא העיסה מטבולת היום [שהיא שני לטומאה] הרי לא תהיה אלא "שלישי לטומאה", ושלישי — טהור בחולין! שאין תופסת בחולין טומאת שלישי כלל.

והשתא פרכינן: ואי אמרת חולין הטבולין לחלה כחלה דמו, ולכן נטמאת העיסה אפילו ב"ספק נשען" כיצד היא מותרת לקצות בצק

דתנן: זב וטהור שהיו פורקין מן החמור, או טוענין ביחד משא, הרי בזמן שמשאן כבד ויש לחוש משא, מחמת כובד המשא, נשען הזב על הטהור, או שמא נשען הטהור על הזב — טמא הטהור!

והחידוש בטומאה שכזאת הוא כפול: שמשאין למרות —

א. שאין זו השענות גמורה.

ב. ספק אם אירעה כלל ההישענות!

אבל, אם היה משאן קל, שאין לחשוש כלל להשענות, הרי הוא טהור!

וכולן, בין היה משאן קל, ובין היה כבד — טהורין לבני הכנסת! לאותם הנוהגים לאכול את חוליהן בטהרה, שאין זה היסט גמור. ועוד, דספק אם הסיט בכלל, ולפיכך גזרו את הטומאה רק על חלה, ולא על אוכלי חוליהן בטהרה.

וכמו-כן — וטמאין לתרומה! שגזרו גם בה חכמים "טומאת נשען" כמו בחלה.

והוינן בה: וכי חולין הטבולין לחלה — כחלה דמו, שלכן גזרו עליהם אפילו בספק טומאת נשען?

החלה בעיסה. ורק בדין צירוף סל להתחייב בחלה אם בעיסה לא היה שיעור מעיקרא, הוא דלא בעי נגיעה וסגי מה שנמצאים כשיעור בסל אחד.

ראה ריטב"א דדין מוקף דבעי נגיעה הוא דוקא בחלה דכתיב ראשית עריסותיכם ולא חשיב ראשית עריסה אלא כשהכל ביחד בעיסה אחת, אבל בתרומות ומעשרות סגי לן שיהא

דמיירי באדם אחד שהלך בשביל אחד מהם, ועשה טהרות, ואחר כך הלך בשני ועשה טהרות, שודאי מטמאים אותם.

99. ראה רש"י [ד"ה ומקפת], מדוייק דסגי מה שמקרכת הכלי שבתוכה החלה אל העיסה להחשב מוקף ולא צריך שיגעו החתיכות זו בזו. אך בתוס' [ד"ה ומקפת] נוקטים שצריך נגיעת

תרומה כאלו היתה תרומה. וכשם שלא גזרו טומאת מעת לעת על חולין הנעשים על טהרת תרומה כן לא גזרו על חולין הטבולין לחלה. ומוכח שלא גזרו ספיקו אטו ודאו.

ומחלקת הגמרא: **התב**, בחולין שנעשו על טהרת תרומה, **לא פתיכא** [מעורבת] **בהו תרומה** ולכן לא גזרו בהם.

הכא, בחולין הטבולין לחלה, **פתיכא בהו תרומה** [החלה העומדת להנטל מהעסה], ולכן גזרו בה.

ואי בעית אימא: הנה לטומאת מעת לעת שאינה אלא **דרבנן**, ומשום כך לא גזרו בספיקו אטו ודאו, שלא גזרו גזירה זאת אלא בטומאות דאורייתא.

[ואף על גב דטומאת ספק נשען גם היא מדרבנן אבל ספיקו חמור יותר שיש לחוש שמא נשען הזב בשעה שעסקו ביחד להרים משא. מה שאין כן בטומאה למפרע, שבשעה שעסקה בטהרות לא היה מקום להסתפק. תוס'].

מתניתין:

רבי אליעזר אומר: ארבע נשים דיין שעתן — **בתולה מעוברת מניקה וזקינה** (100).

לחלה לפני שקוראת לה שם חלה? **והא טמיתנהו** טבולת היום לחולין הטבולין לחלה?!

אמר אביי: אינו דומה "ספק נשען" לטבולת יום. כי — **כל מקום שודאי מטמא** אפילו חולין — **גזרו על ספיקו** במקום ששייך לגזור **משום חולין הטבולין לחלה** [וכגון ב"ספק נשען", שאם היה נשען בודאי היה הזב מטמא אפילו חולין, ולכן החמירו בחולין הטבולין לחלה אפילו בספק אם נשען].

אבל, **והאי טבוליום, כיון דלא מטמא** אפילו ודאי חולין, **לא גזרו עליו משום חולין הטבולין לחלה!**

ומקשינן: **והא טומאת מעת לעת שבנדה, דודאי נדה מטמא[ה]** למפרע חולין, ובכל זאת, **ולא גזרו על ספקה** לטמאותו מעת לעת. **ואפילו לא משום חולין הטבולין לחלה!**

דאמר מר לעיל: קבלה מיניה [מרב נחמן] **רב שמואל בר רב יצחק** את התיובתא, והעמיד את הברייתא שמעת לעת שבנדה מטמא לקודש ולא לתרומה באוקימתא — **בחולין שנעשו על טהרת קודש, ולא בחולין שנעשו על טהרת תרומה!** ולכאורה יש לדמות חולין הטבולין לחלה, הנעשים בטהרה בגלל החלה שעתידה להיות מופרשת מהעיסה, לחולין הנעשים בטהרת

בבית במקום המשתמר לקיים דין מוקף.

היראים [קמח] סובר שבחלה דין מוקף מעכב, ויש לבארו על פי דברי הריטב"א, ועיין שבלי הלקט [ריב] ושיטמ"ק תמורה [ה].

100. צריך עיון, למה דיין שעתן? והרי על אף

שמסולקות דמים הן, מכל מקום, כיון ששינו וראו, יש לחוש שראו מאתמול. ראה חזו"א [קא ג] וקהילות יעקב [סה] שתירצו שחז"ל לא גזרו לטמא למפרע אלא רק היכא שגם במעת לעת, טרם שמצאה הדם, אין חזקה מבוררת שלא ראתה, רק דין חזקה דמעיקרא. אבל ד' נשים,